הלכה · משנה תורה · מפרשים · קרית ספר · ספר זמנים

קרית ספר על משנה תורה, הלכות קידוש החודש

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרית ספר על משנה תורה, הלכות קידוש החודש

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרית-ספר-על-משנה-תורה-הלכות-קידוש-החודש/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ג 4
הלכה ה 4
הלכה ח 5
פרק ב 5
הלכה א 5
הלכה ב 6
הלכה ח 6
הלכה י 7
פרק ג 7
הלכה ב 7
הלכה טו 8
פרק ד 8
הלכה א 8
הלכה ב 8
הלכה יב 10
פרק ה 10
הלכה א 10

פרק א

הלכה א

מצוה מה היא שצונו לקדש חדשים ולחשוב חדשים ושנים בב"ד שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים. וחדשי השנה הם חדשי הלבנה שנאמר עולת חדש בחדשו ונאמר החדש הזה לכם ראש חדשים כך אמרו חכמים הראה לו הקב"ה למשה במראה הנבואה דמות לבנה ואמר לו כזה ראה וקדש. והשנים שאנו מחשבים הם שני החמה שנאמר שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' אלהיך. לפיכך חייבים אנו לעשות הפסח בחדש שיש בו אביב שהוא תחלת בישול התבואה כמו כי השעורה אביב והוא זמן יציאת מצרים דכתיב כי בחד' האביב הוציאך וגו' וכן צריכין אנו לעשות שאר המועדים בזמניהם חג השבועות בזמן הקציר וחג הסוכות בזמן האסיף וזה לא יתכן עד שיהיה פסח בזמן האביב וזה האביב הוא תלוי בשנות השמש לא בשנות הלבנה לפי שבישול התבואות והפירות אחר תקופות השמש הם הולכים וכשיתקבץ מתוספת שנת השמש על הלבנה קרוב לשלשים יום מוסיפין חדש אחד ועושין אותה השנה י"ג חדש שאי איפשר להיות שנה מי"ב חדש וכך ימים שנאמר לחדשי השנה ודרשו ז"ל חדשים אתה מונה לשנה ואי אתה מונה ימים ולכך צריך להמתין עד אשר יותירו ימי מספר חדש אחד ואז תהיה שנה מעוברת.

הלכה ג

קידוש החדש שתלוי בראיית הירח כדדרשינן מהחדש הזה כו' כזה ראה וקדש אינו אלא בראיית הירח ליל שלשים ויהיה חדש שעבר חסר שאם לא נראה בליל שלשים יהיה יום ל"א ראש חדש ויהיה חדש שעבר מלא ואין נזקקין לראיית הירח בליל ל"א שאין לך חדש לבנה יותר על שלשים ואע"פ שאנו מקובלים שחדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ושתים עשרה שעות ותשצ"ג חלקים מתתר"ף לשעה אי איפשר לומר שהחדש יהא בחצי היום מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו מחדש הבא שנאמר עד חדש ימים ללמדנו ימים אתה מונה לחדשים ואי אתה מונה שעות.

הלכה ה

אין ראית הירח מסורה לכל אדם כמו שבת בראשית שכל אחד מונה ששה ושובת בשביעי אלא לב"ד הדבר מסור שיקדשוהו ויקבעו אותו ראש חדש שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים עדות זו תהיה מסורה לכם לחשובי הדור ואני מוסר שיקבלו העדות ויקדשו החדש לא לאחרים. אע"פ שחשבו ב"ד ודקדקו וידעו שתראה הירח בליל שלשים

לא יקדשו יום שלשים עד אשר יבואו עדים ויחקרו וידעו נאמנה שראו הירח דכתיב החדש הזה לכם וגו' כזה ראה וקדש ואם ידעו שלא תראה הירח אין מצפין עדים ויהיה ראש חדש יום אחד ושלשים דמצות עשה היא על ב"ד שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לאו ולא יסמכו על העדים אלא כשידעו בדרכי חשבונם שאיפשר שתראה ואז יקדשו ויחקרו אותם ויקדשו את החדש וישלחו ויודיעו שאר העם באי זה יום קבעו ראש חדש כדי שידעו באיזה יום הן המועדות שנאמר אשר תקראו אותם מקראי קדש אל תקרי אותם אלא אתם ב"ד הם שעושים המועדות ביום פלוני ונאמר ושמרתם את החקה הזאת למועדה דבב"ד משתעי.

הלכה ח

אין מחשבין וקובעים חדשים ומעברים שנים אלא בארץ ישראל שנאמר כי מציון תצא תורה וגו' ובסנהדרין מפיק ליה לעיבור שנים בארץ ישראל מדכתיב לשכנו תדרשו ובאת שמה כל דרשות שאתה דורש לא יהיו אלא בשכנו של מקום ואם לא היה כמותו בארץ הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים שמה שאמרה תורה לשכנו תדרשו היינו כשגדול הדור הוא לשם:

פרק ב

הלכה א

אין כשר לעדות החדש אלא שני אנשים כשרים הראוים להעיד בכל דבר ודבר. דכתיב אל תשת ידך עם רשע וגו' אל תשת רשע עד ונשים ועבדים הרי הן כשאר פסולי עדות ואין מעידין. נשים דכתיב ועמדו שני האנשים אשר להם הריב וגומ' בעדים הכתוב מדבר ולימד שאין עדות בנשים וכתיב נמי על פי שנים עדים לשון זכר ולא לשון נקבה. ועבדים פסולים מק"ו דנשים ומה אשה שכשרה לבא בקהל פסולה להעיד דכתיב האנשים עבד שפסול לבא בקהל אינו דין שיהיה פסול להעיד וכתיב נמי ועשיתם לו כאש' זמם לעשות לאחיו מכלל דאחיו כמוהו מה אחיו בן ברית אף העד בן ברית. וקרובים גם כן פסולין לעדות החדש כמו שפסולים לכל עדות דילפינן מדכתיב לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות דהיינו לא יומתו אבות בעדות בנים ולא בנים בעדות אבות ומדהוי מצי למיכתב ובן על אבות אי נמי והם על אבות והדר כתב ובנים דאפילו בנים לעלמ' פסולים להעיד.

הלכה ב

ודין תורה שאין מדקדקין בעדות החדש אפילו קדשו החדש על פי עדים ונמצאו זוממים בעדות הרי זה מקודש שנאמר אשר תקראו אותם אל תקרי אותם אלא אתם בקריאת ב"ד תלאו הכתוב ואפילו מוטעין על ידי עדי שקר ואם לא נמצאו דברי העדים למה שנודע בחשבון אין מקבלים אותם דכתיב החדש הזה לכם עדות זו מסורה לכם לחקור את דברי העדים מכוונין' אם לאו. אמרו העדים שראו אותה ע"י דבר אחר אין זו ראיה דבעינן ראיה ברור' כמו שהרא' הב"ה למשה כזה ראה וקדש. אמר אחד ראיתיו גבוה בעיני כשתי קומות והשני אמר כשלש קומות מצטרפין דלזה נראה שנים ולזה נראה שלש אבל זה אומר שלש וזה חמש אין מצטרפין דכל כי האי לא טעו ואין עדותן מכוונת ומצטרף אחד מהם עם שני שיעיד כמותו או יהיה ביניהם קומה אחת. אמרו ראונוהו בלא כוונה וכיון שנתכוונו לראותו להעיד לא ראינוהו אין זו עדות דבעינן ראיה אמיתת בלא ספק כזה ראה וקדש ושמא עבים נתקשרו ונראו כלבנה והלכו להם. אמרו שראו אותה בליל שלשים ואע"פ שאמרו שראו אותה ג"כ בשחרית כ"ט הרי אלו נאמנים על ראייתה בליל שלשים ולא נחוש למה שראו בשחרית שנא' עבים היה וכן ראוהו בזמנו אע"פ שלא נראה אח"כ בליל עיבורו אין אנו אחראין אלא לראיית ליל שלשים כשקבלו עדות העדים ונמצאו דבריהם מכוונים ותתקיים העדות.

הלכה ח

ראש בית דין אומר מקודש דכתיב וידבר משה את מועדי ה' מכאן שראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש מקודש מקראי קדש אלה הם מועדי הם יאמרו מועדי תרי זמני דמקראי תרי משמע. ואין מקדשין החדש אלא בשלשה דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים וגו' החדש הזה לכם וגו' עד דאיכא אהרן בהדך ואין ב"ד שקול דבעינן אחרי רבים וליכא ולכן מוסיפין אחד והם שלשה. ואין מקדשין אלא חדש שנראה בזמנו שאם לא נראה בזמנו כבר קדשוהו שמים ולא נצטוו לקדש אלא מה שלא נתקדש עדין. ואין מקדשין אלא ביום ואפילו בגמר דין דכתיב כי חק לישראל הוא דמיירי בקידוש החדש משפט לאלהי יעקב אימת הוי חק בגמר דין שכבר נתקדש וקא קרי ליה לגמר דין חק ומשפט מה משפט ביום דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו ביום אתה מפיל נחלות ולא בלילה ונחלה איקרי משפט דכתיב והיתה לבני ישראל לחקת משפט אף הכא נמי ביום וכיון שלא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה לא יהיה ראש חדש אלא יום ל"א שאין הראיה קובעת אלא ב"ד שאומרין מקודש היום שקובעים כדילפינן לעיל. ראוהו ב"ד עצמה בסוף יום כ"ט אם עדין לא יצא כוכב של ליל שלשים

אומרים מקודש שעדין יום הוא ואין שמיעה גדול מראיה ואם ראוהו בליל שלשים אחר שיצא כוכב של לילה שהם שני כוכבים עם כוכב של יום למחר מושיבין שני דיינים אצל אחד מהם ויעידו השנים בפני השלשה דאי לאו שמיעה על מה יקדשו:

הלכה י

ב"ד שקדשו את החדש בין שוגגין בין מוטעין בין אנוסין הרי זה מקודש דכתיב שלשה פעמים אותם בפרשת שור או כשב אל תקרי אותם אלא אתם אפילו שוגגין מאליהן כסבורין שהוא ראוי להתעבר ומוטעין על ידי עדי שקר דאנוסין הרי זה מעובר וחייבין הכל לתקן המועדות על היום שקדשו בו אע"פ שזה יודע שטעו חייב לסמוך עליהם שאין הדבר מסור אלא להם ומי שצוה לשמור המועדות צוה לסמוך עליהם שנאמר אשר תקראו אותם וגו':

פרק ג

הלכה ב

עדים שראו את החדש הרי אלו הולכים לב"ד להעיד ואפילו היה שבת. שנא' אשר תקראו אותם במועדם ואיתקש ראש חדש למועד דכתיב מועדיכם ובראשי חדשיכם א"נ דכתיב קרא עלי מועד דתמוז דשילוח מרגלים מלויי מלייה וכלו מ' בט' באב ויום עיבור החדש קרי מועד הזהיר שלא יעבור המועד של זמן קריאתם מקרא קדש היינו קידוש בית דין וכל מקום שנאמר מועד הוא דוחה את השבת. ומן התורה מחללין השבת על כל החדשים כדילפינן דאיקרי מועד וכן העדים המזכים אותם מחללים השבת כיון שאם אינם מכירים אותם אינם מקבלים עדותם הם עיקר העדות והוו בכלל קרא דאשר תקראו אותם וגו' וכמו שא' שראה את החדש הולך ומעיד דשמא ימצא אחר שיעידו עמו כן ההולכים לזכותם אפילו אחד ילך לזכות דשמא ימצא אחר שיצטרף עמו. כל מי שיראה החדש ויהיה ראוי להעיד ויהיה בינו ובין מקום ב"ד פחות מיום אחד מצוה עליו לחלל ואפילו ראהו גדול ואפילו בחילול שבת מלבד ההילוך דכיון דילפינן דדוחה שבת מה לי בהילוך מה לי בדברים הצריכים וכל יום שלשים מקבלים עדות החדש מדאוריתא דהיינו מועדו. אין מחללין שבת לקיים את הר"ח לשלוחין עד שיתקיימו המועדות בזמנן שנאמר אשר תקראו אותם על קריאתם אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומן ויוצאין לשלוחי בית דין להודיע יום שקבעו בו ר"ח מפני תקנת המועדות מדאוריתא דכיון דילפינן דאי אתה מחלל על קיומן משמע דבלא חילול צריכין לקיימן למועדות בזמנן כדכתיב במועדם והיינו בשלוחין ואין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש כדכתיב אשר

תקראו אתם ברישא והדר במועדם דהיינו יציאת השלוחין וכל מקום שהיו השלוחים מגיעים היו עושים יום טוב יום אחד כמו שכתוב בתורה כיון שידעו יום קיבוע החדש ובמקומות שאין שלוחין מגיעים עושים שני ימים מספק דהוי ספקה דאוריתא. ואפילו אחד נאמן להעיד שקדשו בית דין את החדש דכל מילתיה דעבידה לאיגלויי לא משקרי בה אנשי ונחשב בכל מקום בעדות גמורה ואפילו מדאוריתא והכתוב מסרו לחכמים לדעת אי זהו דבר מפורסם וניכר שהן דברי אמת שיהא חשוב בעדות כל שלא באו עדי הכחשה וכמו שכתב הרא"ה ז"ל ביבמות פרק האשה.

הלכה טו

בית דין שעיברו את החדש ואחר כמה ימים באו עדים שראו את החדש בזמנה שהוא ליל שלשים אם כוונו עדותן מקדשין אותו וחוזרים ומונים מיום שלשים דכיון דראו אותה בזמנה חייבים לקדש יום שלשים דכתיב החדש הזה וגו' כזה ראה וקדש והא דכתב הרב ז"ל ריש פרקה דאם יש בין העדים וב"ד יותר מיום ולילה לא ילכו שאין עדותן מועלת שכבר נתעבר החדש היינו עצה טובה לעדים שלא ילכו כיון שכבר נתעבר החדש ולא נתחייבו ב"ד לקדשו כיון שלא באו עדים אבל אם הלכו לב"ד והעידו פשיטא שמקבלים עדותן כדהכא ולתירוץ המפרש ז"ל קשיא לי דלא קאמר שאין עדותן מועלת מפני שכבר נקרב הקרבן אלא שכבר נתעבר החדש:

פרק ד

הלכה א

חדש שמוסיפין על השנה אינו אלא אדר ועושין אותה שנה שני אדרים ראשון ושני ומפני מה מוסיפים חדש זה מפני זמן האביב שיהא פסח באותו זמן שנאמר שמור את חדש האביב שיהא חדש זה בזמן האביב לפי שאם יעברו חדש לפניו שמא תתבשל התבואה במהרה ולא תצטרך השנה לעיבור אבל אם יעשו חדש העיבור קרוב מזמן האביב הם יודעים אם הגיע זמן בישול האביב אם לא וזהו אדר שהוא הקרוב לחדש האביב ולולי תוספת החדש הזה היו חוזרים חדשי השנים חלילה על כל השנה מפני תוספת שנת החמה על שנת הלבנה והיה הפסח בא פעם בימות החמה אחר זמן האביב ופעם בימות הגשמים קודם זמן האביב ורחמנא קרייה חדש האביב.

הלכה ב

על ג' סימנים מעברים את השנה על התקופה ועל האביב ועל פירות האילן. כיצד ב"ד מחשבין ויודעין אם תהיה תקופת ניסן בששה עשר בניסן או אחר זמן זה מעברין אותה

השנה דכתיב בחג הסוכות וחג האסיף תקופת השנה והוא זמן האסיף שבחג דהיינו חולו של מועד שיכול לאסוף בו דבר האבד השמר שיהא בתקופת שנת הנכנסת ולא בתוך תקופת תמוז שהיא משנה לשעברה ואינה תקופת השנה ולכך בעינן מקצת חולו של מועד בתקופה חדשה הילכך כשתקופת ניסן נופלת בתחלת יום י"ו בניסן או בשש שעות ביום מיקלע תקופת תשרי בכ"ב וליכא מקצת חג בתקופת חדשה כיצד טול י"ד יום וחצי דניסן שהוא מלא ואייר וסיון נ"ט ותמוז ואב נ"ט הרי קל"ב וחצי ואלול כ"ט שהוא חסר הרי קס"א וחצי וכ"א דתשרי הרי קפ"ב וחצי ימים שתי תקופות ושל תשרי נופלת בכ"ב לחדש שהרי יש בין תקופה לתקופה צ"א יום ושבע שעות ומחצה ומשום הכי מעברין דליכא מקצת חג בתקופה חדשה אבל נפלה תקופת תשרי ביום כ"א כגון דנפלה תקופת ניסן בליל י"ו לניסן אין מעברין דיום תקופה מתחיל שהוא ראשון לימי תקופה הבאה ואיכא מקצת יום כ"א בתקופה חדשה ולמה יעברו השנה מעתה כדי שיבא זמן הבאת העומר בתקופת ניסן ולא בתוך תקופת טבת ואפילו אם תפול תקופת תשרי תוך החג אם נמשכת תקופת טבת עד י"ו בניסן ולא עד בכלל מעברין דכתיב את חדש האביב שיהא בחידוש שאביב הוא יום תקופת ניסן שניסן קרוי אביב על שם בישול התבואה ובישול התבואה הוא לחשבון החמה שקיץ וחורף אחר חשבון החמה הולכים והזהירך הכתוב לשמרו שיהא בחידוש ואין לשון חידוש נופל אלא בלבנה שמתחדשת בתולדותיה ואשמעינן קרא שיהא ניסן של חמה בתוך יום ט"ו למולד הלבנה שהוא עדין מחידוש הלבנה כדאמר עד מתי מברכין על החדש נהרדעי אמרי עד י"ו משמע דיום ט"ו הוי מן החידוש ומתחלת י"ו ואילך היא ישנה והא דאמרן לעיל דאם נפלה תקופה בתחלת ליל י"ו אין מעברים היינו משום תקופת תשרי דהא איכא מקצת חג בתקופה חדשה אבל משום תקופת ניסן דבעינן תוך חידוש הלבנה מעברין אפילו שנפלה בתחלת י"ו כדילפינן וכן אם עדין לא הגיע האביב אלא עדין אפל הוא מעברין דכתיב שמור את חדש האביב כדי שיהיה האביב מצוי להקריב ממנו עומר התנופה בששה עשר בניסן ואע"פ שהתקופה קודם י"ו בניסן וכן אם לא צמחו פירות האילן שדרכן לצמח בזמן הפסח מעברין מפני שמתאחר זמן בישולם יותר מזמן העצרת ועצרת הוא זמן ביכורים דכתיב וחג הקציר ביכורי מעשיך ואפילו שהתקופה קודם בניסן ונראה דמדאוריתא נמי על כל אחד מאלו מעברין אלא משום דבפירות האילן באביב עבידי דטעו דאיפשר שיתבשלו ויהיה אביב בזמנו ולכך אין סומכין אלא על שניהם מדרבנן כדפ' וכן שאר הדברים שמעברים בשבילם הם מדרבנן.

הלכה יב

ואין מעברין אלא בארץ ישראל וביום כדילפינן לעיל בקידוש החדש וביום נמי דהוקש עבור השנה לקידוש החדש מה קידוש החדש ביום כדילפינן לעיל מקרא דכי חק לישראל הוא וגו' אף עיבור שנה ביום. אין מעברין את השנה בניסן דכתיב החדש הזה לכם זה ניסן ואין אחר ניסן משקבעתו זה ניסן אי אתה יכול לעשות זה אדר והאחר ניסן ואין מעברין אלא אדר וכל שאר החדשים אין מעברין דכתיב לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ואי מעברין אחד משאר החדשים לא הוי אדר שנים עשר ובמכילתא תני הואיל וחדש מתעבר ושנה מתעברת מה חדש למינוייו אף שנה למינוייה ומה חדש אין תוספת עיבורו אלא בסוף אף שנה אין תוספת עיבורה אלא בסוף והוא אדר ועיבור חדש ועיבור שנה למדנו ג"כ מפשט הכתובים שבנביאים שהרי כתוב במעשה דיהונתן ויהי ממחרת החדש השני וגו' ועיבור השנה מחזקיהו דכתיב ויועץ המלך וגו' לעשות הפסח השני וגו':

פרק ה

הלכה א

כל שאמרנו מקביעות ראש חדש על הראיה ועיבור השנה מפני הזמן אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל או בית דין הסמוכים בארץ ישראל שנתנו להם רשות הסנהדרין שכך נאמר למשה ולאהרן החדש הזה לכם ראש חדשים ומפי השמועה למדו איש מאיש מפי משה רבינו שכך היא פירוש הדבר עדות זו תהיה מסורה לכם ולכל העומדים אחריכם במקומכם אבל בזמן שאין שם סנהדרין בארץ ישראל אין קובעים חדשים ואין מעברים שנים אלא בחשבון זה שאנו מחשבים בו היום ודבר זה הלכה למשה מסיני שבזמן שיש סנהדרין קובעים על פי הראיה ובזמן שאין סנהדרין קובעים על החשבון זה שאנו מחשבים בו היום ואין נזקקים לראיה אלא פעמים היה יום הראיה (פעמים) קודם לו או בפחות יום ומן התורה אפילו בחשבון זה אין חיוב י"ט אלא יום אחד ודרך כל חשבון מולדות ותקופות הם כולם מן התורה וצונו קב"ה לחשב התקופות והמזלות ומולדות הלבנה דכתיב ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אי זו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים זה חישוב תקופות ומזלות שעל ידי זה יודע מתי יצטרך לעבר החדש והשנה ויש במצוה דברים ותקנות מדרבנן סמוכות על לא תסור ועל ושמרתם את משמרתי וחייבים אנו ליזהר בהן: תמו הלכות קידוש החדש מדאוריתא: